

Folklorünsənət alım
Əli Şamilin "Qaşqayılar və onların folkloru" kitabını
oxuculara təqdim edirik
əvvəl ötən sayınmazda

Əmin Üreyimləndən keçənləri deyirdi

Konsert salonda gənclər bizi dəməklərənə dəvelət edirlər ki, oturub dərdələş. Qaşqayıların üç aydan bir nəşr etdikləri "Gün aqmad" dərgisindən də davət edildi. Dergi yalnız Qaşqayı dilində şeirlər, həkayələr və məqalələr naşır etmək qələm, hem də ziyanları toplantı mərkəzi rələni oymayı. Bezilər bizi həvəsənləndirdi. Kəi, yayaq mərvəsümüz başlayıb, yayaqlara gedək, buz bulaqlardan su içək. Bezi ləri daha gözəl konsertənən teşkil edəcəklərinə vəd etdirildi. Folklor həvəsliyi oldudum biliyən nənəsi, babaşı nağlı, bayatlı, dəstən, tapmaca söylədiyi deyirdi. Bizim geri döñüs biletimiz olduğunu deyəndə, onu deyişməyi təklif edənlər olurdı. Onların təkliflərini müsbət cavab verə bilmədiyimizdən gördükdə isə Əmin bayə hərşənlərdər ki, nəden qonaqları geldiyini öncəndə biziñ deməyişindən. Əmin bayə de tenərdən keçənləri qurtarmaq üçün bizim fikrimizi öyrənməden deyirdi: "Gədir, yene gelecekler. Uzun müddət Qaşqayı əllerini gəzəcəklər".

Əmin əsində bizim üreyimləndən keçənləri deyirdi. İsteklərimiz reallaşdırımaq gərək, ömrü vəfa edəcəkmi?

Qaşqayı toyu

Bizi Şirazda gəzdirdən, evində qonaq eden Əmin Cahangirinə bir neçə dəfə takid etdi ki, bacısının toyunda iştirak edək. Əmin beynin təklifinə bacısı, anası, atası da qoşuldular. Toy avqustun 9-da olacaqdı. Əmine de bildiğindən ki, toyłara getmeye ne həvəsim qalıb, nə da halim. Musiqi insanın ruhunu oxşamalı, ona zövg vərməli olduğu halda, bizim Şədliq saraylarında səsi o qədər gurlaşdırırlar ki, başqlarını deyəmərəm, mən o səs-küye döza bilmirəm. Ona görə de, yarım saatdan, qırx beş deqiqədən bir özüm üçün fasılı elan edib ya foy-e çixr, ya da Şədliq sarayının heyətindən gəzinirəm.

Necə deyərlər, toyłara eynənmək, dincəlmək, iştirahət etmək üçün deyil, mənəvi borcunu yerinə yetirəm üçün yanköñük gedirəm. Şədliq sarayında o qədər hay-kükür ki, uzun müddət görəməyin qohumundan, dost-tanışından hələhəl da tutu bilinmişən.

Toyer uşaqlıqda sevərdim. Ele ki yeniyetmiş oldum, yavaş-yavaş bu məhəbbəti sülaləni eynələməyə başladı. Toy sözü eşidən kimi gözümüzün öününe birinci növbəde serxəs kışıl, dava-dalaş, qanqaraqlıq gelirdi. Mənda sual doğurdu: Neden adamlar bu qədər işlər? Neden senin səki, ağıllı, mədəni adam kimi tənqidin insanları, hətta müslimlər beş boş-boş, gəvəzə dənsiñ? Neden birinin sözü o birin bölgəzindən keçmər? Neden oynamaq üstündə dəlaşdır? Şənlik üçün toplandıqları halda qanqarlıqlar nadən baş verir? Bezen de va-qəlməqal o qədər böyüyürdü ki, iş polise gedib çıxrıdı. Dalaşınlar, bir-birine anabeci söyüş edənlər. Üç-beş gündən sonra bənşir, heç

nə olmamış qadının, qızın gətirib qarşısına qeydəngü çay içir, xörəyi yeyir, hələ gül-gülə onlara tarif, xoş sözərə deyirdilər. Cahangirinələrlənə qəti bir söz dəməsek, isə icmədə qəra adımlı ki, imkan olsa, bu toyda iştirak edim. İmkan deyənde vaxt məsesəni nəzerde tutmurdu. Toy münasib vaxta - xanımının da, menim de Mezuniyyət günlərimənən döşəndi. Qorabışən ayda Şirazın istisna dözeçəkmidiñ? Sağlığım neçə, buna imkan verecekmədi?

Gərək Bakıya döndənə bunu həkimlər məsləhətləşdirdim.

Bu işin bir lərefi id. İkinci bir məsləhər xərclər. Bakıda Şiraz 1500-1600 kilometrlik bir məsafəni

de belə həll etmiş oldu. Qaldı mənəvi məsələ. Yəni dost-tanışın tənesi. Bilsələr ki, biz ailəliklə Şiraz, heç bir qohumluq eləqəmiz olmayı, təsadüfinə tanış olduğumuz bir adamın bacısının toyuna gedirik, onda gel giley-günərin qarşısını al görüm, neça alırsan. Deyəcəklər qohumug, 50-60 ilin tənişiyiq Bakıda, Azərbaycanın rayonlarında olan toyə gəlmir, gör Siraza neca gedir? Düzüne qalsa, Siraza toyə gəlmək məsesəni bundı yondan da önmeli idı.

Qohumlann, dostlann, tanışların ne deyeycəyin göz örnəne alaraq qəra adımlı ki, başqa bir engel çıxmasa toyə gedək. Bu qəra galəmliyim də sabəbsiz deyildi. Şiraz-

sa, bir təkan olar. Biziñ Siraza birinci sefərimizdən heç bir ay keçməmiş Cələr Eyyəzin xanımı ve oğlu ile Bakıya gəzməyə gelməsi məndə bu fikri oyalmışdı.

Xeyirli şər qardaşı

Avgustun 4-də Tebrizde Həsən Azərbaycanın qırxi idi. Onun dəfninə gedə b illə m i s d i m . Ömrünə vəten və millet yolunda xərçənləmisi bu insanın qırxında iştirak etməyi

Qaşqayılar və onların folkloru

Sağda soldan: Əli Şamil, Pərvin Behmanlı, Sami Sərdarimilli, Əzizə Şamil. Arxa sıradan Pərvin xanının gəlini Nazərinin

nece getməliydim ki, aile büdcəmizə uyğun gələsin. Tehran və ya Tebrizə getmək, oradan da Şiraza uçmaz dəha rəhət variant idi. Onun da bilet qiymətləri bizim aile büdcəsinə görə deyildi. Bakıdan toyə elibəsə getmək olmazdı. Gərək gənc ailənin evinə cəhizlik bir hediyə de alaydıq. Onun qiymətləndən çox neçə aparacaqımız mənənətəndürdü. Al-

diğin yeri bir əşyanı kömrükden keçirmək məməkün olacaqımız? Körük işçisini neçə razi salmaqları ki, bunu salmaqə deyil, toyə hediyə etənən qarşılıqlı. Körük işçiləri bəzən elə inadkarlı edirler ki, ya gərek alırdığın əşyani qiymətləndən çox onu pül verəsən, ya da elə oradəcə atib gedəsən. Sirazada tanış olduğumuz Cələr Eyyəzi ilə internefti dənişib məsləhəlləşdirdim. O dedi ki, bu yaxınlarda menənətəndürdü. Onlar ki, bəzən yaxınlarda menənətəndürdü. Körük işçilərinə sənədliyim. Körükde bizim de başımız ağırdı. Elə bəzəhəl və keçirilmiş yaşaq olan şey almamışdı. Xatire üçün, dost-tanış üzərində iştirak edə bilmirlər.

Qaşqayı aillərləndən olmuşdur, onlar sohbət edildiyim zaman bəzən özümüz Göçəde hiss edirdim. Qadınlardan qış vaxtı çəpənkinin üzündən geyiklərinə nümtənə, başlarına örtükündən desənl, kişiş körüklerinin üzündən geyiklərə paltara arxalıq, qılıqqı, allı paltanın işdən (ic dən), yən cırqəyən işləklikləri çubuya da şüy deyir. Bütün bu sözərələr arxaqılışlərək ya mahni və bayatlınlardır, ya da köhnə kitablarımızdır qalib. Halbuki, onları gün dən işlətmək olar. Bele arxaqılışlı sözərələrə aktivləşdirdik, neinkin Qaşqayılar, Türk xalqlarının çoxu ilə yaxınlığımızı dəha da artırırdı. Düşünüründür ki, toyda 100-200 adam olur. Onları toyə Azərbaycanın qonaq gəldiğini biler. Azərbaycanı tanımaların maraqlanıb öyrənir. Tanınlardan da bəzisi fikirlərə ki, Bakıdan buraya toyə gelirse, biz niye oraya gəzməyə, toyə gelməyə. Beləcə, əlaqələrin genişləndirilməsinə kiçik ol-

da olarkən görmüşdüm ki, oradakı Qaşqayılar biziñ bir sonrası olalar, da bii dilde danişənlərdir. Azərbaycan Respublikası haqqında təsəvvürərə ya heç yoxdur, onlarınnıñ kox besidir. Azərbaycandan Şiraza gedənlərin çoxu da ticarət, az qismi müalicə üçün geldiyindən Qaşqayılar çox ilgilən, onları orlub-dura, xeyr-sərləndir.

İttixatla onu deyirdilər ki, Həsən Azərbaycanın qırx mərasimindən Bərda-

dan da qalıb. Bunu vəten və

millət üçün omur xərçənlərinə

xətiəsinin Bakıda da eziñ tutulduğum kimi deyirdi.

Şirazda iştirak etməliydi.

Yuxarıda şər qardaşdır deyiblər. Həsən Azərbaycanın qırx mərasimindən sonra Şiraza toyə getməyin üçün varanlıntı axırdı. Səttərxanın nəticəsi Sami bəy dadiməz qızdırıldı. Dedi, Tehran getməliyəm. Galin manım maşınımla Tehranə gedər. Orada azacılıq bir işim var. Men onu görüm. Gecəni Siyamak (Sami'nin qardaşı-Ə.S.) Tehran'dakı evində qəlaq. Səhər de təyənərin ilk reysləri ilə Şiraza uçaq. Təkif bizim üçün göydəndim.

Raziyalıq. Sami bəy bilgisayar-

arla. Tehran-Siraz təyyarəsinə

özüne de, mən de, xanımına

da gediş-donş biletli alıb. Be-

ləcə, Qaşqayı toyu gəlmədiz

neinkin reallaşdı, hətta bir bələd-

çı da qazanmışdı.

Təbir-Tehran yolunda

Saat 12-de Sami Sərdarimilli Te-

brizdəki işlərini bitirdi. Onun maş-

ına eyleşib Tehrana doğru yola

çıxdı. Yeni Tabriz-Tehran yolu

boz ləpələrinənən keçir.

Yənə qəzi qoyaraq dürmək tutub

biziñ verdi. İsteyənlərə yurutma ilə bir-

likdə soyutma kartol da verirdi.

Once işləti olmadığını söyleyən

xanımını bizim pehephə yememi-

ziñ görüb payına şərık oldu. So-

nra da gülerək: "Dadi suda bisiril-

mış soyutma yurutmadan o qəder

fərqlənməsə, reclamıñ çox

güclü oldu.

Sizin reklamınız say-

sında mən de yurutma kababı yem-

işli oldum, - dedi. Tehrana doğru

yola çıxarı, təkifli deyib.

Şəhər qəzi qoyaraq təkifli de-

dəmədi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq

gəzdi. Yol boyu qəzi qoyaraq</